

ISSN 1304-8120 | e-ISSN 2149-2786

Kitap İncelemesi * Book Review

“Baynal, Fatma (2021). Ateizm ve Hayatın Anlamı. Emin Yayınları”

Mehmet DERİ

Araştırmacı

mehmet.deri@gmail.com

Orcid ID: 0000-0002-2287-9330

Öz: Ateizm ve hayatın anlamına dair yapılan akademik çalışmaların sayısı son yıllarda giderek artmaktadır. Bu konudaki çalışmalardan biri de Doç. Dr. Fatma Baynal'ın kaleme almış olduğu “Ateizm ve Hayatın Anlamı” başlıklı çalışmasıdır. Alanında konuyla ilgili temel kaynaklar kullanılarak zengin bir akademik literatürle hazırlanmış olan çalışmada; konular özlü bir şekilde ele alınmış, bireylerin ateizme yönelme süreci ve bu süreçteki etkenler, ateizme yönedikten sonra düşünce, tutum ve davranışlardaki değişimlerin neler olduğu, hayatın anlamı ve amacıyla ilgili olarak nasıl bir yaklaşımı benimsedikleri, ateist bireylerin hayata anlam atfedip atfetmedikleri, eğer atfediyorlarsa bunun mahiyeti araştırmanın temel odak noktasını oluşturmaktadır. Ayrıca çalışmada, hayatın anlamı ve amacı kapsamında ateist bireylerin görüşleri ele alınarak psiko-sosyal açıdan ateizme yönelme nedenleri akademik bir perspektiften incelenmiştir. Çalışma, yetişkin bireylerin ateizme yönelme nedenlerinin tespiti açısından önem arz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Ateizm, şüphe, varoluş, anlam arayışı, anlamsızlık.

Abstract: The number of academic studies on atheism and the meaning of life has been increasing in recent years. One of the studies on this subject is “Atheism and the Meaning of Life” written by Assoc. Prof. Dr. Fatma Baynal. In the study, which was prepared with a rich academic literature by using the main sources on the subject in the field; the subjects were handled in a concise manner, the process of individuals turning to atheism and the factors in this process, what are the changes in thoughts, attitudes and behaviors after turning to atheism, what kind of approach they adopt regarding the meaning and purpose of life, whether atheist individuals attribute meaning to life, and if so, the nature of this attribution constitutes the main focus of the research. Also in this study, the views of atheist individuals within the scope of the meaning and purpose of life are discussed and the reasons for turning to atheism from a psycho-social perspective are examined from an academic perspective. The study is important in terms of determining the reasons why adult individuals tend towards atheism.

Keywords: Atheism, doubt, existence, search for meaning, meaninglessness.

“Baynal, Fatma (2021). Ateizm ve hayatın anlamı. Emin Yayınları”

Ateizm; bireysel varoluş tartışmaları, din karşıtı söylemleri ve Tanrı'nın varlığını redde yönelik düşünce biçimleriyle din bilimlerinin, özellikle de Din Psikolojisinin dikkatini çeken bir konudur. Tarihi süreç içerisinde incelendiğinde görülecektir ki, ateizm ilk çağdan günümüze kadar farklı görüntülerde ortaya çıkmış, farklı biçimlerde ifade edilmiştir. Ateizm ile ilişkili tanımlamalar dönemin, içinde yaşanılan toplumun ve kültürün dünya görüşüne, insan anlayışına, yani zamanın ruhuna göre çeşitlilik arz etmiştir. Ateizm, günümüz modern dünyasında kanıksanmaya başlanılan ve oranı az da olsa özellikle dijital kuşağın ilgisini çeken bir inançsızlık biçimidir. Postmodern çağda modern çağa nazaran

Geliş Tarihi:04.07.2023

Kabul Tarihi:31.12.2023

Yayın Tarihi:31.12.2023

Atıf: Deri, M (2023). “Baynal, Fatma (2021). Ateizm ve hayatın anlamı. Emin Yayınları”. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(3), 1305–1307. Doi: 10.33437/ksusb.1322437

“öteki”leştirilen her şeyin normalleştirildiği bir ortamda artık ateist veya agnostik kavramlarının toplumumuza da uzak olmadığı söylenebilir.

Hayatın anlamı konusu, insanlığın dünya üzerindeki tarihsel süreci ile birlikte var olan ve Antik Çağ filozoflarından günümüz filozoflarına kadar üzerinde tartışılan bir konudur. Hayatın anlamı, özellikle inançla bağdaştırılsa da inançsız bireylerin konuyla ilgili görüşleri de merak konusu olmuştur. İnançsız bireylerin, hayata anlam atfedip atfetmedikleri, atfediyorlarsa bunun mahiyeti araştırmanın ana sorularını oluşturmaktadır. Bu bağlamda çalışma, ateist bireylerin görüşleri çerçevesinde hayatın anlamı konusundaki düşüncelerini ve psiko-sosyal açıdan ateizme yönelme nedenlerini ayrıntılı bir şekilde incelemeyi amaçlamaktadır.

İnceleyeceğimiz eser; giriş, üç bölüm ve sonuç kısmından oluşmaktadır.

Girişte (s. 15-20); çalışmanın amacı, önemi, eserin yazılış gerekçesi gibi konular ele alınmıştır.

Birinci Bölümde (s. 21-54); “*Kavramsal ve Kuramsal Çerçeve*” başlığı ile ateizmin ne olduğu, ateizmin çeşitleri, ateizme yönelmede psiko-sosyal faktörler, hayatın anlamı, anlam arayışı gibi konular incelenmiştir. Burada önemine binaen “ateizme yönelmede psiko-sosyal etkenler” konusuna değinmek istiyoruz.

Bireylerin dine yönelmesinde olduğu gibi ateizme yönelmesinde de birtakım psiko-sosyal etkenler vardır. Buna göre bireyin kişiliği, içinde bulunduğu sosyal çevre, toplumsal eğilimler, seküler bir hayat tarzını benimsemesi, yaşadığı dramatik/travmatik olaylar bu nedenlerin başında gelmektedir.

İnancın şekillenmesinde anne babanın rolü kadar eğitimin -özellikle de çocukluk döneminde alınan eğitimin- önemi oldukça büyüktür. Özellikle de çocukluk döneminde yeteri kadar doğru bir dinî bilgi almamış birey, zaman içerisinde şüphelere düşmekte, bu da bireyin inancının sarsılmasına neden olabilmekte; bireyi inkârcı şüpheyne götürebilmektedir.

Kötülük problemi de bireyleri ateizme yöneltebilmektedir. Bireyin, günlük hayattaki ilişkilerinde birtakım kötülükler ile karşılaşması onda bunların bir karşılığının olması hissiyatını ortaya çıkartmaktadır. Ateistlere göre dünyada bir yanda kötülüğün reel varlığı, diğer yanda ise hem her şeye gücü yeten hem de mükemmel derecede iyi bir Tanrı'nın var olması bir çelişki doğurmaktadır. Bu nedenle de kötülüklerin var olması ateistler için Tanrı'nın var olmaması anlamına gelmektedir. Kötülük problemiyle ilgili olarak ateist bireyler, eğer Tanrı'nın her şeye gücü yetiyorsa neden kötülükleri önlemediği; önleyebileceği halde neden bu kötülükleri durdurmadığı gibi sorular sorabilmektedirler.

Yine bireyleri ateizme yönelten psiko-sosyal faktörler arasında; özgürlük ve bağımsızlık duygusu, dindarların çelişkili tavırları, aile veya akrabalarda ateistlerin olması, ölüm, kader, yaratılış, Yaratıcı, mucizeler vb gibi varoluşsal ve inançla ilgili sorgulamalar, dramatik olaylar, sosyal gruplar, çoğunlukla yaşantılar sonucu oluşan negatif Tanrı tasavvuru, kötülük problemi, hayatın anlam ve amaçlarının daha çok dünyevî (seküler) noktada olduğu tespit edilmiştir.

İkinci Bölüm (s. 55-64); “*Yöntem*” başlığını taşımakta olup araştırmada kullanılan yöntem, araştırmaya katılan kimselerin nitelikleri, araştırma ile ilgili verilerin toplanması ve analizi hakkında bilgi verilmiştir. Buna göre nitel araştırmaya katılan ateist bireylerin; yetişkin kimseler oldukları, araştırmacı kişiliğe sahip, küçük yaşlardan itibaren astronomi, biyoloji, bilim kurgu türü eserler okudukları, maddi durumu orta veya üzerinde olan, eğitim seviyesi yüksek, meslek sahibi, çoğunlukla erkek bireylerin olduğu; mantıklı/bilimsel düşünebilen, sorgulayıcı/şüpheli kişilik özelliklerine sahip kimseler olduğu tespit edilmiştir.

Üçüncü Bölümde (s. 65-204); “*Bulgular ve Yorum*” başlığı altında araştırma ile ilgili ulaşılan bulgulara değinilmiştir. “Bireylerin ateizme neden yöneldiği”, “ateizme yönelmeye etki eden faktörlerin neler olduğu”, “düşünce, tutum ve davranışlarında ne gibi değişiklikler yaşandığı”, “hayatın anlamı ve amacı ile ilgili düşüncelerinin neler olduğu”, “hayatı anlamlandırmada hangi unsurları öne çıkardıkları” soruları bağlamında elde edilen bulgulara göre; çalışmaya katılan ateist bireylerin ateizme yönelmelerinde aile ve arkadaş ortamı, Tanrı'nın varlığı ile ilgili sorgulamalar, cezalandırıcı Tanrı tasavvuru, din bilim mukayesesi (dinî naslar yerine bilimsel verilerin öncelenmesi), ateizm ile ilgili internet siteleri/sosyal medya, yaşanan travmatik/dramatik olaylar, okunulan kitaplar, dinin ve

dindarların sorgulanması (özellikle de din görevlilerinin çelişkili davranışları) etkili olurken; hayatın anlamı ile ilgili bulgularda hayatın bir anlamı olmadığı, bireysel anlamda mutlu ve huzurlu olmaya önem verdikleri, günlük hayattaki problemlerle başa çıkmada ilahî/aşkın olgular yerine akli ön plana çıkardıkları, seküler bir anlayışa sahip oldukları, geleceğe dair planları olan ümitvar kimseler oldukları tespit edilmiştir.

Sonuç (s. 205-212) kısmında ise araştırmada elde edilen bulgular üzerinden çalışmanın genel bir değerlendirmesi yapılarak çalışmaya son verilmiştir.

Netice itibarıyla çalışma; alanında yapılan ilk çalışmalardan olması, zengin bir akademik literatür kullanılarak hazırlanmış olması, konuların bütüncül ve sistematik bir şekilde ele alınması, yazarının konuya olan hâkimiyeti ve özgün değerlendirmeleri, hem nitel alan araştırması olması hem de hayatı anlamlandırma kuramları ile ateizme yönelme nedenlerinin ve etkilerinin incelenmesi açısından alana önemli katkı sağlamaktadır. Öte yandan çalışmada elde edilen bulgular, ateist bireylerin hayatın anlamı ve amacı ile ilgili olarak nasıl bir tutum ve davranışı benimsediklerinin tespiti açısından da oldukça önem taşımaktadır.

KAYNAKÇA

Baynal, F. (2021). *Ateizm ve hayatın anlamı*. Emin Yayınları.